

จาก "เศรษฐศาสตร์ชาวบ้าน" ถึง "รายงานวิจัยเรื่องย้ายรังสิต"

ปกป้อง จันวิทย์

- 1 -

ต้นเดือนสิงหาคม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดอบรมเศรษฐศาสตร์ชาวบ้านฟรี ภายใต้ชื่อโครงการ "ไม่เสียสัปดาห์รู้เศรษฐศาสตร์ได้ทุกเรื่อง" ด้วยมุ่งหวังจะเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ทางเศรษฐศาสตร์ในหมู่ประชาชนทั่วไป

นับวัน "เศรษฐศาสตร์" ยังมีผลกระทบต่อชีวิตของคนเดินถนนทั่วไปมากขึ้น สังคมเข้าใจแล้วว่าเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เรื่องเฉพาะกลุ่มสำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือผู้กำหนดนโยบายดังแต่ก่อน แต่ประชาชนทั่วไปควรจะมีความรู้กันเพื่อรู้เท่าทันนักเทคนิคและนักการเมืองระดับหนึ่ง และรู้จักใช้เครื่องมือที่ตนสามารถทำความเข้าใจและวิเคราะห์สถานการณ์ได้ด้วยตัวเอง

ในฐานะนักวิชาการในมหาวิทยาลัย อาจารย์กลุ่มหนึ่งในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เห็นตรงกันว่า การให้บริการความรู้แก่สังคมวงกว้างเป็นหน้าที่หลักสำคัญของสถาบันการศึกษา ซึ่งหน้าที่นี้ดูเหมือนจะเริ่มเลือนรางในช่วงหลัง ทั้งที่มหาวิทยาลัยควรสร้างสัมพันธภาพโดยตรงกับสังคม ให้ความรู้แก่สังคมโดยไม่มุ่งหวังรายได้เป็นตัวตั้ง และลำพังการให้ความรู้แก่คนกลุ่มน้อยที่มีโอกาสดีกว่าชาวบ้าน โดยได้เข้าศึกษาอย่างเป็นทางการ ดูจะไม่เพียงพอ

ผู้อบรมโครงการนี้มีหลากหลายอาชีพ ฐานะ และภูมิหลังการศึกษา (ต่ำสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) ตั้งแต่อายุ 15 ปี จนถึง 70 ปี หลายคนบอกว่ารอโครงการเช่นนี้มานานนับสิบปี เพราะที่ผ่านมาไม่เคยได้ฟังนักเศรษฐศาสตร์พูดด้วยภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจได้ และไม่เคยเข้าใจว่าเศรษฐศาสตร์สัมพันธภาพกับชีวิตประจำวันอย่างไร

ผมนึกไม่ออกว่า คุณลุงคุณป้าหลายคนที่จะเข้าอบรมจะมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างไร หากมีการเก็บเงินในระดับที่โครงการหาเงินของหลายสถาบันจัดอบรมอยู่เนือง ๆ

เราได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การเรียนรู้อย่างแท้จริงที่ไม่มีเงินเป็นตัวตั้งคงมีเพียงใด อาจารย์บางท่านบอกว่า ตั้งแต่สอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาเกินสิบปี สอนเศรษฐศาสตร์ชาวบ้านครั้งนี้เป็นครั้งที่สนุกและมีความสุขที่สุด คนสอนก็อยากสอน คนเรียนก็อยากเรียน การเรียนรู้ก็สนุก เบิกบาน และรื่นรมย์ เพราะผู้อบรมแทบทุกคนมาด้วยใจที่อยากเรียนรู้ ไม่สนปริญญาหรือวุฒิบัตร ไม่มองการศึกษาเป็นบันไดไปสู่อะไรบางอย่าง บรรยากาศในห้องเรียนจึงเป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนอย่างแท้จริง อย่างที่ไม่อาจพบเห็นได้ในห้องเรียนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

ท้ายการอบรม ผู้เข้าอบรมอยากตอบแทนน้ำใจคณะเศรษฐศาสตร์ และอาจารย์ผู้สอน โดย
เรียไรเงินให้ แลกไปหมกรับ บอกคนเรียนว่าฟรี ไม่ต้องจ่าย คนเรียนกลับตั้งใจจะให้เงินให้ได้ ผู้
สอนก็ไม่ยอมรับทั้งที่ไม่ได้ค่าสอนสักบาทเดียว นี่ก็ช่วยพิสูจน์ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางการผลิต
แบบทุนนิยมไม่ใช่ทางเลือกเดียวที่เรามี และคนเราก็ไม่ได้ตอบสนองต่อสิ่งจูงใจที่เป็นตัวเงินเสมอ
ไป สุดท้ายเลยต้องนำเงินบริจาคทั้งหมดมอบให้กับมูลนิธิเด็กเป็นการทำบุญร่วมกัน

กลุ่มชาวบ้าน คนเดินถนนทั่วไปเหล่านี้ ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของมหาวิทยาลัย
ด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะไม่สามารถหาเงินได้เป็นกอบเป็นกำก็ตาม ผมนึกถึงคำขวัญหนึ่งของ UNICEF
ที่ว่า "จับปลาให้ปลาหนึ่งตัว หนอยู่ได้หนึ่งวัน แต่ถ้าสอนให้หนูจับปลา หนอยู่ได้ตลอดชีวิต"
มหาวิทยาลัยควรปรับทิศทางให้บริการความรู้แก่สังคมเพิ่มมากขึ้น สอนให้ชาวบ้านรู้จักวิธีจับปลา
ที่หลากหลาย โดยไม่มุ่งหารายได้เป็นตัวตั้งเพียงอย่างเดียว

ไม่ใช่แค่เศรษฐศาสตร์ชาวบ้านเท่านั้นนะครับที่สังคมไทยต้องการ ผมคิดว่ารัฐศาสตร์ชาว
บ้าน แพทย์ศาสตร์ชาวบ้าน นิติศาสตร์ชาวบ้าน ฯลฯ ก็สำคัญไม่แพ้กัน

ถือโอกาสขอร้องอาจารย์ทุกท่านในทุกคณะทุกมหาวิทยาลัยให้ช่วยกันจัด โครงการทำนอง
นี้กันบ้าง แล้วท่านจะรู้ว่าความสุขของการเป็นอาจารย์เป็นเช่นไร สอนคนที่อยากเรียนแต่ไม่เคยมี
โอกาสได้เรียนสนุกอย่างไร อย่างน้อย ๆ เราก็ได้เห็นประโยชน์ของมันอย่างป็นรูปธรรม

บ่อยครั้งที่ชีวิตอาจารย์สร้างความสุขและคุณค่าอย่างคาดไม่ถึง

-2-

ต้นเดือนสิงหาคม คณะกรรมการที่ปรึกษาการวิจัยกรณีการขยายการเรียนการสอนระดับ
ปริญญาตรีไปสู่นุรักษ์สิต นัดประชุมประชาคมธรรมศาสตร์เพื่อรับฟังรายงานการวิจัยระยะที่ 2 ซึ่ง
งานวิจัยดังกล่าวเป็นผลพวงจากกระบวนการหารือร่วมกันของประชาคมธรรมศาสตร์ในกรณีขัด
แย้งเกี่ยวกับการย้ายการเรียนการสอนปริญญาตรีจากท่าพระจันทร์ไปยังศูนย์รังสิตเมื่อกลางปี 2544
ที่ผ่านมา

คณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้จัดระดมความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รายงานวิจัย
ระยะที่ 2 ดังกล่าวอย่างเป็นวิชาการ ข้อเสนอที่ได้คือ รายงานวิจัยระยะที่สองฉบับนี้มีปัญหาเชิงคุณ
ภาพอยู่มาก ซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยไม่ควรยึดมั่นในรายงานวิจัยนี้และใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ
ใจเรื่องการย้ายไปรังสิต ทั้งนี้งานวิจัยระยะที่ 3 ควรปรับเปลี่ยนทิศทางการวิจัย แก้ไขปัญหาเชิงคุณ
ภาพที่มีอยู่ และให้ประชาคมธรรมศาสตร์มีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่

ปัญหาใหญ่ของงานวิจัยนี้คือ การตั้ง โจทย์การวิจัยมีลักษณะกลับหัวกลับหาง ผู้วิจัย
พยายามกำหนดกรอบของการวิจัยให้กว้างขึ้น โดยพิจารณาบริบทที่สำคัญต่าง ๆ ประกอบ เช่น

ปรัชญาของมหาวิทยาลัย อนาคตของสังคมไทย และอนาคตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอีก 15-20 ปีข้างหน้า ด้วยหวังว่าจะตอบปัญหาเรื่องความขัดแย้งรังสิตได้ชัดเจนและรอบด้านขึ้น แต่สุดท้ายรายงานกลับไม่ได้อธิบายคำตอบหลักที่ประชาคมธรรมศาสตร์ต้องการทราบเลยว่า "ควรย้ายหรือไม่ ถ้าควร จะย้ายอย่างไร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคมธรรมศาสตร์และสังคมส่วนรวม?"

ฉะนั้น แม้งานวิจัยได้นำภาพอนาคตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอีก 15 ปีข้างหน้า เป็นโจทย์ งานวิจัยนี้ก็ยังไม่มีคุณภาพพอที่จะตอบโจทย์คำถามดังกล่าวได้ เพราะงานนี้มีปัญหาคุณภาพทางวิชาการทั้งในเรื่อง

(1) การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการจัดทำแบบสอบถาม เช่น กลุ่มอาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และถือว่าอยู่ใกล้ชิดข้อมูลมากที่สุด กลับมีสัดส่วนเพียงน้อยนิดในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ทั้งนี้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสามารถทำนันทามติได้ด้วยซ้ำ

(2) ลักษณะคำถามของแบบสอบถาม เช่น คำถามที่ใช้ในแบบสอบถามเป็นภาพมหาวิทยาลัยในอนาคตคิดว่าอยากเห็นธรรมศาสตร์เป็นอย่างไรในอีก 15 ปีข้างหน้า โดยไม่พิจารณาถึงข้อจำกัดที่มีอยู่จริง และผู้ตอบไม่รู้ข้อมูลสภาพความเป็นจริงทางกายภาพ บุคลากร และงบประมาณ ทั้งคำถามที่ใช้ยังมีลักษณะชี้นำ คาดเดาคำตอบได้

(3) ระเบียบวิธีการศึกษา เช่น ข้อสมมติที่ว่านักศึกษาคงที่ตลอด 15 ปีไม่สมจริง การประมาณการรายจ่ายของมหาวิทยาลัยถูกนำเสนอขึ้นลอย ๆ ไร่ที่มาจากทางวิชาการ และการประมาณการรายรับถูกเลือกเสนอแต่ทางเลือกที่ให้หาเงินจากโครงการพิเศษเท่านั้น

(4) ผลการศึกษา เช่น ไม่รายงานผลสำรวจแยกตามกลุ่ม นำผลการตอบแต่ละคำถามมาผูกรวมกันเป็นเรื่องราวอย่างที่คาดหวังคำตอบไว้ล่วงหน้า และผลศึกษามีการขัดกัน เป็นต้น

ด้วยคุณภาพของงานวิจัยที่มีปัญหาเช่นที่เป็นอยู่ ข้อเรียกร้องหนึ่งของอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งก็คือ มหาวิทยาลัยไม่ควรอาศัยช่องว่างระหว่างรอผลการศึกษาย่างมีคุณภาพ ดำเนินการเคลื่อนย้ายอย่างไม่หยุดหย่อน จนยากจะกลับตัวในภายหลัง เพราะจากข่าวที่ได้มา ในการประชุมสภามหาวิทยาลัยสิ้นเดือนนี้จะมีวาระที่เกี่ยวเนื่องกับชะตาชีวิตของนักศึกษารุ่นต่อไป และชะตาชีวิตของท่านพระจันทร์เข้าสู่การพิจารณา ทั้งที่งานวิจัยซึ่งสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้มีมติให้จัดทำเองก็ยังไม่แล้วเสร็จ

จากการที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการหารือในกรณีความขัดแย้งเรื่องรังสิตอยู่บ้าง ต่อเนื่องมาถึงการร่วมวิจารณ์งานวิจัยที่ออกมา ทำให้ผมได้รับบทเรียนหลายอย่าง บทเรียนสำคัญก็คือ ผมได้เรียนรู้ว่าการเมืองในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีเนื้อหาไม่แตกต่างจากการเมืองระดับชาติ ซึ่งยากที่จะคาดหวังคุณภาพ ความจริงใจ และความงดงามได้ ในที่สุดผม

สามารถเข้าใจเนื้อหาของหนังสือเรื่อง "The Prince" ของ Nicolo Machiavelli ได้อย่างถ่องแท้เสียที จากที่เคยรู้ๆ ปลายๆ สมัยเป็นนักศึกษาเพราะไม่มีตัวอย่างจริงให้เทียบเคียง

นอกจากนั้น ผมยังได้เรียนรู้ว่า ไม่ใช่ นักวิชาการทุกคนที่ใจกว้าง เข้าใจและยอมรับกระบวนการถกเถียงด้วยปัญญา และเคารพในความจริงที่ได้จากการศึกษา

ตำแหน่งทางวิชาการสูงๆ ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าอาจารย์ผู้นั้นมีวุฒิภาวะทางปัญญาและทางอารมณ์สูงด้วยแต่อย่างใด

บ่อยครั้งที่ชีวิตอาจารย์สร้างความเศร้าใจอย่างคาดไม่ถึง เพราะหลายเหตุการณ์ที่เผชิญยากที่จะเชื่อว่าจะเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยที่ได้ชื่อว่าเป็นป้อมปราการทางปัญญาของสังคม

ตีพิมพ์ครั้งแรก: หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2545